

Efterarbete för Gycklarens Vikingasaga

Gycklarens Vikingasaga är en berättarföreställning som beskriver bitar ur det vikingatida livet. Vi får följa huvudpersonen en vanlig dag på gården, på en handelsresa till Novgorod, i hans vänskap med en träl och i mötet med asaguden Loke. Föreställningen är påhittad och huvudpersonen är inte en riktig historisk person.

Nedan presenteras ett antal frågeställningar att diskutera med gruppen när ni kommer tillbaka till klassrummet. Frågeställningarna föregås av en, till läraren, kortare minnesanteckning om föreställningen eller ämnet. Eftersom föreställningen spelas för många olika åldrar passar frågeställningarna olika bra för olika grupper. Välj själv ut de som passar din grupp.

Teater och gyckel

Föreställningen är en berättarföreställning som blandar teater och gyckel. En gycklare är en cirkusartist med publikkontakt som sin främsta disciplin, en underhållare som uppträder med jonglering eller andra konster och blandar dem med humor.

Frågor

- Vad är en skådespelare?
- Vad är en gycklare?
- Spelar du teater ibland?
- Vad är en roll?
- Hur många roller fanns det? (Spelade roller: Ulf, farmor, morbrodern, Loke, den ryska handelsmannen. Ex. på ej spelade roller: mamman, pappan, trälen).

Livet under Vikingatiden

Ulf (huvudpersonen) levde för lite mer än 1000 år sedan. I föreställningen får vi veta att han hade föräldrar, farmor, många syskon och kusiner samt en morbror.

Ulfs familj bodde i ett långhus och var bönder. I föreställningen får vi veta att de hade grisar men antagligen hade de andra djur också. Getter, kor och höns skulle man kunna tänka sig. Förutom de tama djuren jagade och fiskade de också. Säkert odlade de t.ex. råg, rovor och ärtor. Antagligen samlade de även nötter och bär i skogen. Vatten fick Ulfs familj från en brunn men ofta hämtade man vatten från bäckar eller sjöar.

Det fanns inte TV eller internet. Istället brukade folk berätta historier för varandra. Ulfs farmor berättar i föreställningen om de olika asarna, vikingarnas gudar.

Frågor

- Hur länge sedan hände det som föreställningen handlade om?
- Var bodde Ulf?
- Vilken sorts hus bodde Ulfs familj i?
- Vad jobbade Ulfs föräldrar med?

- Hur tror du att man roade sig på vikingatiden?

Handelsresor

Ulfs morbror var handelsman. En viking som reste långt bort med sitt skepp för att sälja och köpa varor. Vikingarna reste österut, västerut och söderut med sina skepp. När ni diskuterar vikingarnas handelsfärder kan du använda en karta och visa för eleverna var de olika platserna i föreställningen ligger i verkligheten. Andra platser som vikingar från Skandinavien reste till är bl.a. England, Irland, Grönland, Labrador/Baffinön (Nordamerika), Frankrike och Turkiet.

Ulfs morbror tycker mycket om att tjäna silver men vill inte gärna arbeta så mycket själv, därför låter han andra arbeta åt honom. Ulf gör det för att han vill följa med på äventyret och trälen gör det för att hen blir tvingad.

I föreställningen byter Ulfs morbror bort järn och hudar. Han byter till sig glas, bronsmycken, tyger, bärnsten och en träl. Han byter också till sig torkad fisk att ha som färdkost.

Frågor:

- Vad jobbade Ulfs morbror med?
- Vilka platser får vi höra om i föreställningen? (Birka/Björkö, Stora Svitjod/Ryssland, Holmgård/Novgorod.)
- Vad bytte Ulfs morbror bort i Holmgård?
- Vad bytte Ulfs morbror till sig i Holmgård?
- På vikingatiden fanns det inte bilar, flygplan eller cyklar. Hur reste människor under sommaren? Under vintern?

Loke

När Ulf letar efter flygekorrar går han vilse i skogen, där hittar Loke honom. Loke förvandlar sig till en flygekorre i ett försök att lura Ulf men lyckas inte och måste därför ge bort sina flygskor till Ulf. Flygskorna förekommer i mytologin.

I en del av vikingarnas historier är Loke en av asagudarna och i andra historier är han en jätte som bor hos asarna, men i alla historier är han listig, lurig och svårberäknad.

Bra att veta är att Loke även förekommer som karaktär i Marvels superhjältefilmer om Thor. Det är filmer som är inspirerade av historierna om asagudarna och utspelar sig i nutid.

Frågor:

- Vem var Loke?
- Fanns Loke på riktigt?
- Finns det ekorrar som kan flyga?

Trälen

Ulfs morbror köper en träl i Holmgård för att slippa jobba så mycket själv. Under vikingatiden rövades många människor bort, särskilt från de slaviska rikena, och såldes som träl. I föreställningen benämns inte trälen som en han eller hon, det lämnas till publikens fantasi att avgöra.

I Sverige bestämdes år 1335 att ingen kristen man eller kvinnas barn skall vara träl, i och med det avslutades det storskaliga slaveriet inom Sverige. Däremot bedrev svenska företag och den svenska staten slavhandeln ända in på 1800-talet. Först på 1840-talet avskaffades slaveriet på den svenska "slavön" Saint-Barthélemy.

Under den transatlantiska slavhandeln var Sverige huvudexportör av de bojor och kedjor som användes för att fjättra slavar.

Slaveri idag

Tyvärr kan det verkliga utnyttjandet av slavar som arbetskraft inte avskaffas med ett par magiska skor. Omkring 30 miljoner människor lever idag i slaveri. De flesta av dessa i Asien, varav flertalet i Indien, Pakistan, Bangladesh och Nepal. Men det finns även många slavar i Latinamerika, Västindien, Afrika och Mellanöstern. Enligt FN finns omkring 360 000 slavar i den industrialiserade västvärlden och över 200 000 i Östeuropa.

Idag importerar flera svenska företag produkter som producerats av arbetskraft som lever som slavar. Många av de billiga varorna vi handlar i butikerna är producerade av slavar. Det handlar t.ex. om mycket kläder från Indien och Pakistan samt en stor del av all fisk från Thailand.

Frågor:

- Varför köpte Ulfs morbror en träl?
- Hur blev någon träl under vikingatiden?
- Var det roligt att vara en träl?
- Ville trälen i föreställningen vara en träl?
- Finns det slavar idag?

Kommunikation

När Ulf ska resa iväg pratar han med publiken om hur han ska kunna skriva till dem när han är borta. Flaskpost och brevduvor nämns i föreställningen men är inte sannolikt något

som vikingarna använde, däremot klottrade vikingarna ibland genom att rista in runor i bl.a. träväggar.

Antagligen kunde ganska många skriva och läsa hjälpligt under vikingatiden. Man skrev med runor på träbitar eller ibland på stenar.

Futharken

Det finns flera olika runalfabet. De kallas för futharker. Här under finns en av de vanligaste som användes under vikingatiden. Runorna började långsamt ersättas av det latinska alfabetet under medeltiden men runorna levde i vissa områden kvar ända in på 1900-talet. Det finns inga källor på några runsiffror.

En bra övning kan vara att skriva upp futharken på tavlan och låt eleverna rita av den för att sedan be dem att skriva t.ex. sitt namn. Extra roligt är förstås att åka och titta på en riktig runsten, det finns ofta en skylt bredvid runstenar på vilken du kan läsa vad det egentligen står på runstenen.

Det är roligt men svårt att skriva med runor, alla vanliga bokstäver finns ju inte. Vikingarnas språk var inte riktigt likadant som vårt så vikingarna kunde skriva alla sina ord med futharken.

Frågor

- Hur kunde man göra på vikingatiden om man ville berätta något för någon i en annan by?
- Hur kunde man göra på vikingatiden om man ville berätta något för någon i ett annat land?

Vad är skillnaden och vad är likheten

Föreställningen tar upp skillnader, som att det inte fanns internet eller vattenkranar, och likheter, som att Ulf saknade sin familj när han var ute på sin resa.

Frågor

- Vilka skillnader tänkte ni på mellan vikingatiden och nutiden?
- Vilka likheter tänkte ni på?
- Hur vore det att leva under vikingatiden?
- Skulle du vilja det? Varför/varför inte?